

Personundersøgelser mellem forskning og praksis

Kriminalistforeningen 5. februar 2015

Louise Victoria Johansen
Ph.d., postdoc
Det Juridiske Fakultet

Sted og dato (Indsæt --> Diasnummer)
Dias 1

Personundersøgelser Mellem forskning og praksis

Kriminalistforeningen 5. februar 2015

Annette Esdorf
Vicedirektør
Direktoratet for Kriminalforsorgen
www.kriminalforsorgen.dk

Oplægget og vores udveksling

Del 1: Indhentning af personundersøgelser

Del 2: Kvaliteten af personundersøgelserne

Forskningen:

Afhandlingen "Livshistorier i straffesagen. Vidensprocesser om sigtedes person". 2012

Antropologisk analyse af

- Personundersøgelser (rpl. § 808)
- Voldssager (primært strl. § 244 & § 245)
- 3 institutionelle aktører (anklagere, Kriminalforsorgen i Frihed, retten)

Metodisk fremgangsmåde

Feltarbejde 2009-2010

Deltagerobservation af personundersøgelsens "karriere":

Skal den iværksættes?

Hvilke informationer indeholder samtalen med sigtede?

Hvordan ændrer informationerne sig, når de sættes på papir?

Hvilken information bliver aktualiseret i retssalen?

32 samtaler mellem sigtede og Kriminalforsorgen i Frihed

32 retsmøder

57 interviews

60 personundersøgelser

Analyse

- Hvordan personundersøgelser produceres og anvendes, og hvilken viden de skaber undervejs
- Hvordan sociale positioner bliver skabt gennem retsprocessen (typiske og usædvanlige sager og sigtede)

Institutionelle relationer

Rigsadvokatens meddelelse 3/2000
"Det er et forsvarerværktøj"
Kort sagsbehandling i voldssager

Anklager: Fordi, der ligger også noget signalværdi i om jeg indhenter den undersøgelse."

L.: "Signalværdi i forhold til hvem, tænker du?"

Anklager: "I forhold til retten. [...] hvis jeg indhenter en 808 på dem, så indikerer jeg allerede der, at resultatet måske kan gå i retning af en betinget dom, og det signal ønsker jeg ikke at sende."

Institutionelle relationer

10.000 årlige § 808 undersøgelser (2012)

Sagsbehandler i KiF: "Det er et stykke papir, der er tænkt at *gavne* dem [sigtede], så dommerne har så godt et grundlag for at dømme, og gerne med henblik på, at de får så mild en dom som muligt. Vi indhenter jo oplysningerne om de personlige og sociale forhold for at finde dem egnet til samfundstjeneste. Fordi det er en mildere dom end fængsel. [...]"

Institutionelle relationer

Dommer 1: "Jeg kommer typisk ikke selv i tanker om nogen vilkår, så det er på baggrund af de oplysninger, vi får fra de sociale myndigheder og Kriminalforsorgen."

L: "Er det Kriminalforsorgen, der anviser vilkårene?"

Dommer 2: De dækker bordet, kan man sige, og så kan vi så vælge, hvad der står fremme."

Effektiviseringsprojekt:

Dommer: "I vores projekt der talte vi med anklagemyndigheden om, hvorfor bestiller I ikke bare, også dem, hvor det kunne være lidt tvivlsomt? Så siger de, det vil de ikke, fordi de er bange for, at det er et uheldigt signal fra deres side, hvis de har rekvireret den, så ligesom de lægger op til at, måske kan det blive noget betinget. [...]"

Og der har vi jo så selvfølgelig sagt, det er fuldstændig irrelevant. Vi vurderer, uanset hvad der ligger i sagen, så skal vi nok dømme rigtigt, om jeg så må sige. Men det er de altså nervøse for, så det er de ikke meget for at indhente på forhånd. [...]"

Men sådan har de det, og så kan vi jo ikke tvinge dem."

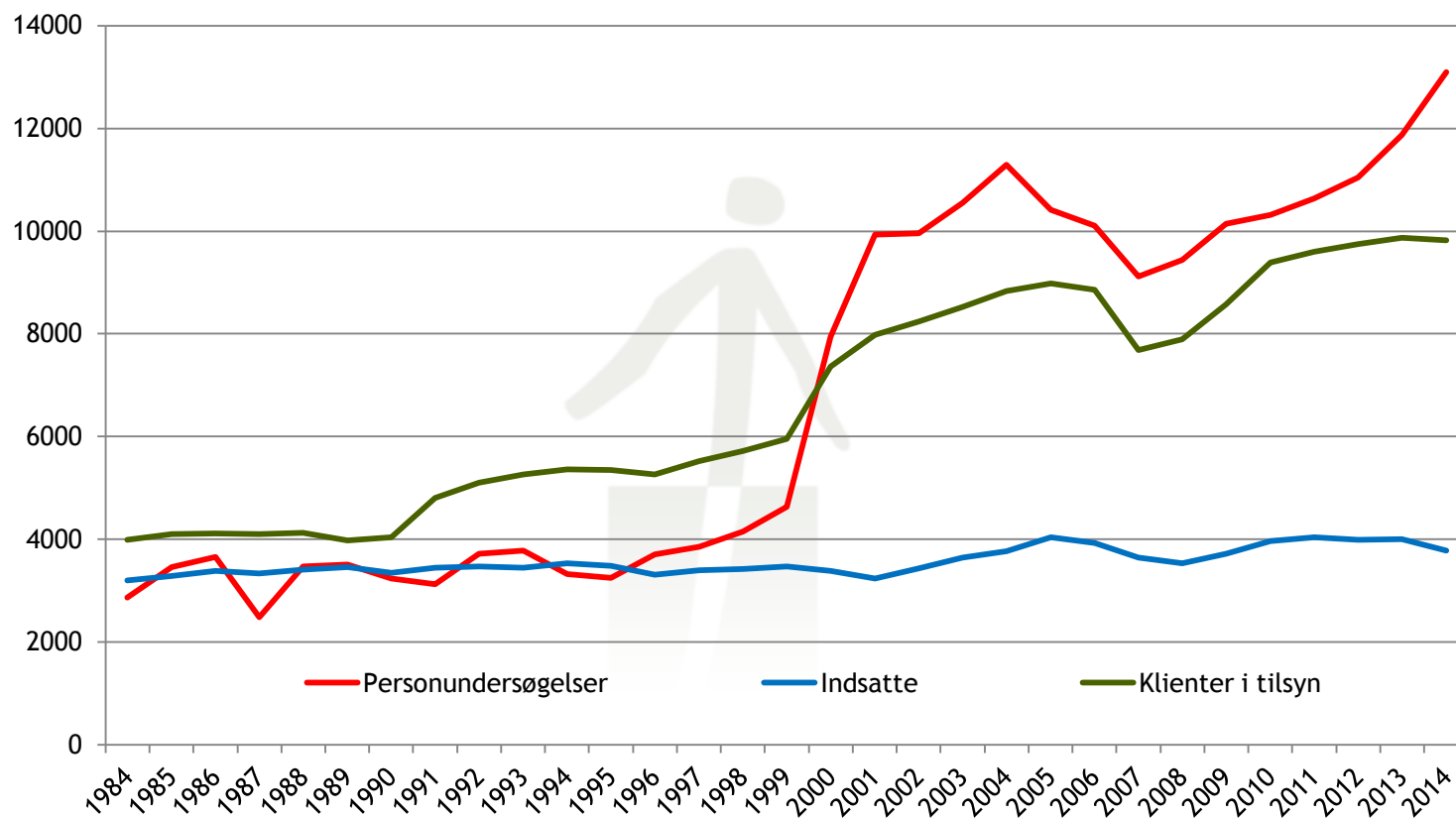
Hvad kan vi som praktikere bruge forskningsrapporten til?

Klar dokumentation af, at :

”Alle aktører betragter PUS som en chance for den sigtede til at opnå en mildere straf”.

”Derfor er det vigtigt, hvem der får en ekstra chance, og hvem der bare får taksten”.

Antal af årlige personundersøgelser 1984 - 2014

To vigtige kritikpunkter i rapporten:

Uensartet praksis mht:

1. Omfanget af personundersøgelser
2. Indhold/ kvalitet af personundersøgelser

RM 3/2000 før ændring i juli 2013

Om varsomhedsområdet:

” ....

I sager om f.eks. vold, røveri, narkotikasager og sædelighedsforbrydelser (varsomhedsområdet) skal personundersøgelse dog kun indhentes på anklagemyndighedens initiativ, hvis det **efter en konkret individuel vurdering skønnes sandsynligt**, at samfundstjeneste - evt. i kombination med en ubetinget dom - vil blive resultatet.”

Kriminalforsorgens flerårsaftale 2013 - 16

Bilag 1

Alternativer til frihedsstraf og tidligere udslusning

”Aftaleparterne er enige om at øge brugen af samfundstjeneste og fodlænke og indføre mulighed for udslusning med fodlænke mv. ved følgende initiativer:

Udvidet brug af personundersøgelser

Det gøres obligatorisk at tilvejebringe en personundersøgelse i alle straffesager mod personer på 18 år og derover, hvor sagen er eller vil blive indbragt for retten med påstand om indtil 1 år og 6 måneders fængsel.

Personundersøgelser vil dog fortsat ikke skulle tilvejebringes ved særligt grov, herunder professionel eller organiseret kriminalitet, som gør, at det efter praksis vil være udelukket, at der vil blive idømt andet end en ubetinget frihedsstraf. Endvidere skal personundersøgelse ikke som udgangspunkt tilvejebringes i sager, der forventes at medføre udvisning ved dom.

.....

RM 3/2000 som ændret i juli 2013

Pkt. 2.4.1. Obligatorisk indhentelse af personundersøgelser i sager med påstand om fængsel i op til 1 år og 6 måneder

- **Undtagelser:**

- Inden for de seneste 2 år idømt ubetinget frihedsstraf for ligeartet kriminalitet
- Særlig grov, herunder professionel eller organiseret kriminalitet, hvor det efter praksis er udelukket at idømme andet end ubetinget frihedsstraf
- Der nedlægges påstand om ubetinget udvisning

Antal udførte personundersøgelser

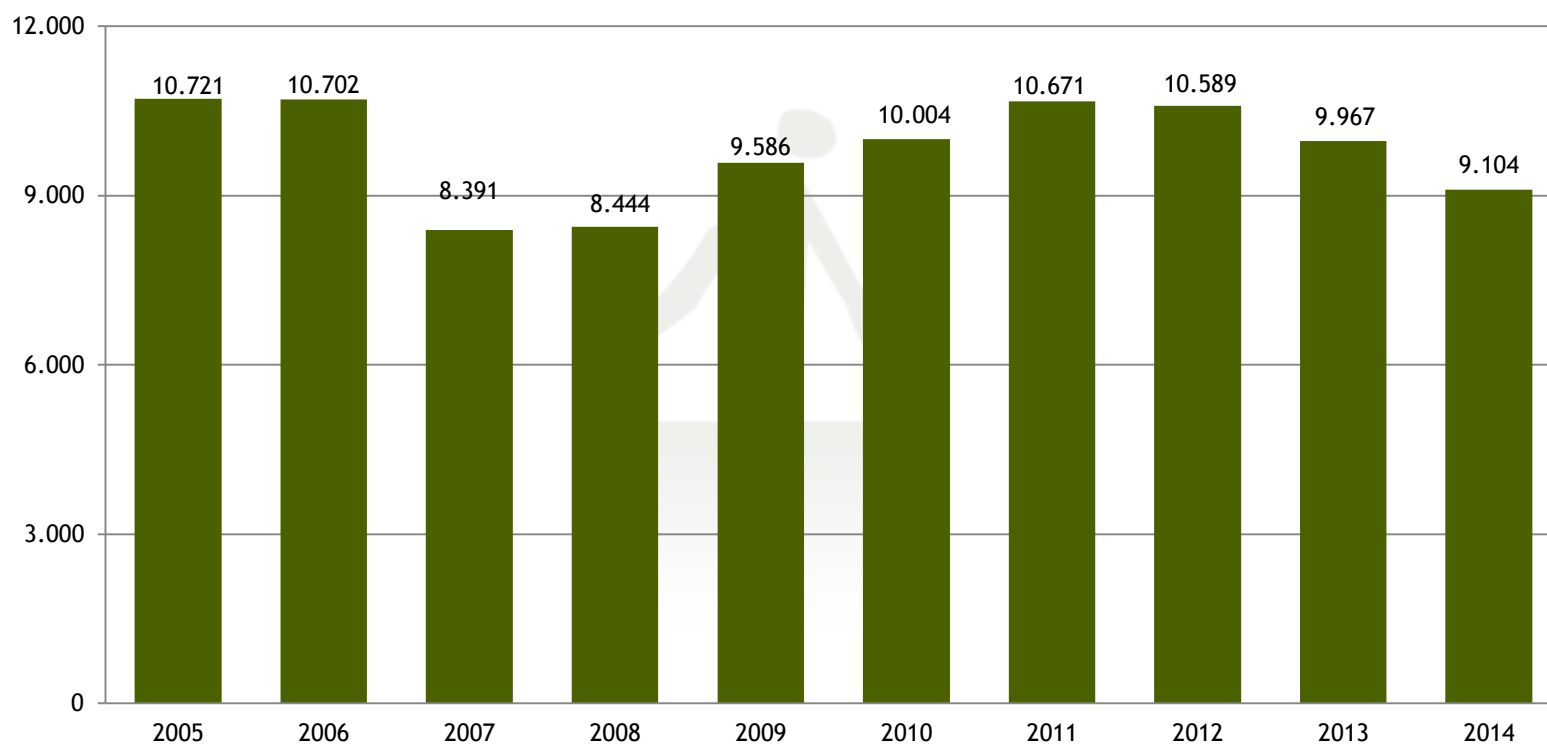
- 2012: 11.039
- 2013: 11.866
- 2014: 13.097

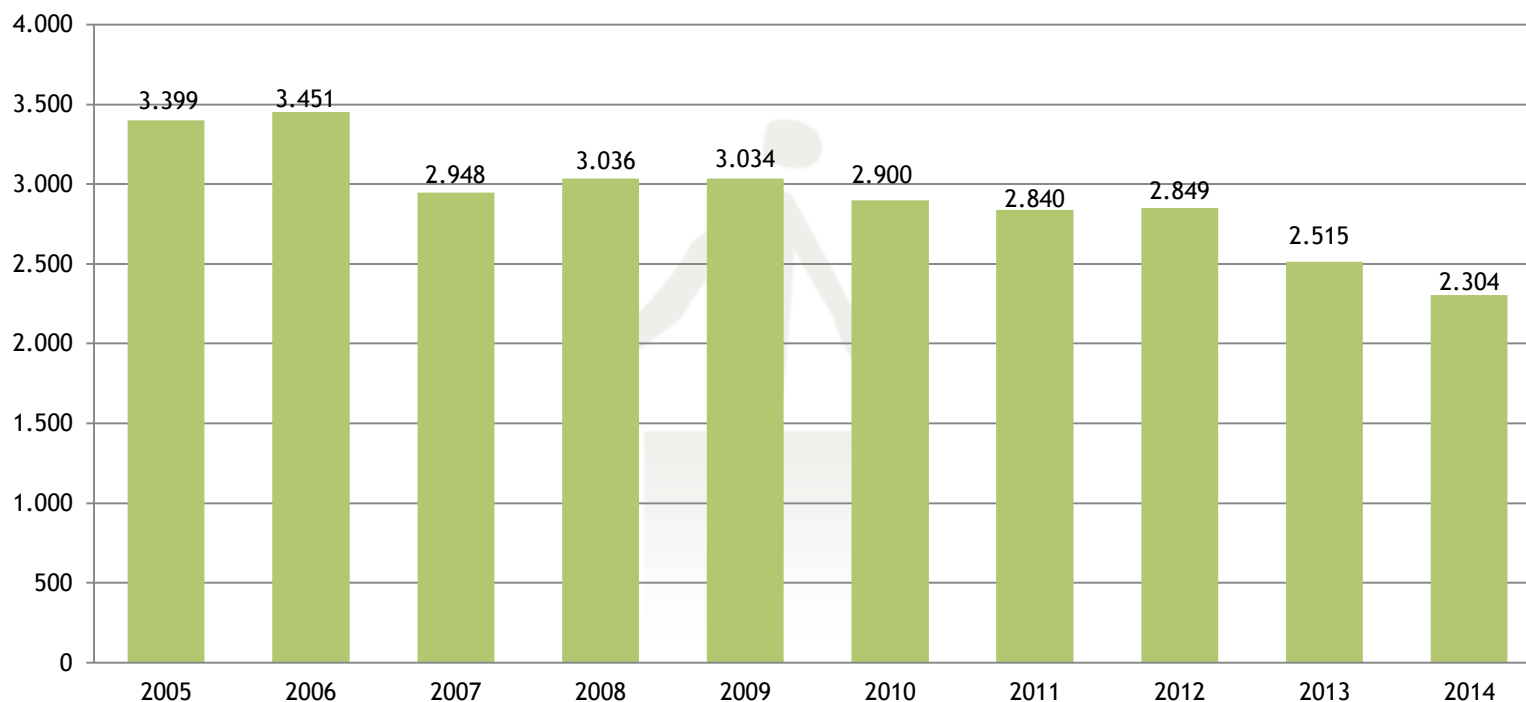
Samfundstjenestedomme 2008 - 2014

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	procentvis ændring
Vold	876	872	810	778	751	670	738	10
Narkotika	155	152	164	162	151	173	239	38
Røveri	36	56	41	44	35	22	42	91
Tyveri	237	301	362	396	382	357	375	5
Anden berigelse	222	214	272	262	299	297	354	19
Sædelighed	16	12	21	21	20	15	36	140
Færdselslov	1.656	1.698	1.795	1.615	1.644	1.601	1.397	-13
Brugstyveri af motorkøretøjer	57	69	63	40	28	28	27	-4
Anden kriminalitet	273	295	356	418	409	455	440	-3
I alt	3.528	3.669	3.884	3.736	3.719	3.618	3.648	1

Den årlige tilgang af fængselsdomme

Den årlige tilgang af fængselsdomme for vold

Frigjorte pladser 2014 via alternativer

Tabel 1. Frigjorte pladser i 2014			
Projekt	Forudsat 2014	Forudsat 2016	Realiseret 2014
Fodlænkejusteringer	20	27	32
Fodlænkeudvidelse		10	32
Flere personundersøgelser (samfundstjeneste)		15	15*
Fodlænke backdoor	11	30	15
Tidligere udslusning	4	11	10
I alt	<u>35</u>	<u>93</u>	<u>104</u>

* Udvidet brug af personundersøgelser har frigjort ca. 47 pladser i 2014. Heraf udgør skønsmæssigt 2/3 fodlænkepladser (31) og 1/3 fængselspladser (15).

Personundersøgelsens indhold

Samtalen:

”Der findes 3 typer [samtaler], sådan, vil jeg sige: I den første, der er de så dårlige, at man ikke vil genere dem med for mange spørgsmål. I den anden er de så velfungerende, at der ikke er behov for at gå i dybden, og i den sidste, det er der, hvor man undervejs finder noget, og graver ned i det, ja f.eks. at man finder et alkoholmisbrug...Det er den gruppe, der tager rigtig meget tid!” (Gitte, undersøger)

Dybdeboring

Undersøger: "Det bliver en noget begrænset undersøgelse, men der er jo heller ikke grund til at lede efter noget, hvor der ikke er noget. Det kan jo også være grænseoverskridende at spørge om alt for meget."

Undersøger: "Det er rigtigt vanskeligt at gå ind i et menneske, synes jeg, på så kort tid, og så gå ud igen. Jeg synes, det er nogle sårbare ting, som de er nødt til at svare på. Og jeg synes, jeg får en vældig god kontakt med dem tit, så jeg synes de åbner sig meget, og så er det vanskeligt at lukke dem ordentligt ned igen, og det er vanskeligt for mig bagefter at sidde med en indsigt, og ikke skal handle på den overhovedet. [...]"

Og så er der jo ingen som helst kollegial [...] sparring. Og jeg kan også rent fagligt have mine bekymringer, altså nogle gange, når vi er til de få undervisningsdage, så ville jeg jo ud fra min baggrund synes, at vi ikke er kompetente nok til det arbejde vi gør, og der er ingen styr på, hvad vi går og laver."

Rapporten

- 1) Opvækst og familieforhold
- 2) Boligforhold
- 3) Helbredsforhold
- 4) Uddannelse, erhvervsforhold
- 5) Økonomiske forhold
- 6) Fremtiden/undersøgerens indtryk
- 7) Dokumentation/udtalelser

Standard og paradoks

“Under samtalen med undersøgeren virkede AA imødekommende, samarbejdsvillig, stejl og egenrådig. Han var let at komme i kontakt med.”

“FF virkede under samtalen med undersøgeren smilende, selvstændig og selvsikker, men tilbageholdende, og han talte lavt og mindre tydeligt. Han var let at komme i kontakt med.”

“NN deltog villigt i samtalen. Han virkede noget forbeholden til en start og fortsatte med at være noget reserveret og kølig. Han var samarbejdsvillig, og svarede kort og præcist. Han var nogenlunde let at komme i kontakt med.”

Standard og negation

“Han har 4 venner, der ikke er kendt for kriminalitet.”

“NN har ikke været i kontakt med socialforvaltningen eller SSP- konsulenter.”

“NN oplyser, at han aldrig har drukket alkohol, og han afviser, at det er af religiøse grunde.”

Form

L.: "Hvordan kan det være, du valgte samfundstjeneste som sanktion i dag?"

Dommer 2: "Hvis jeg skal være helt ærlig, så ville jeg nok have givet en rent betinget dom, hvis der ikke havde været en personundersøgelse. Det her blev så en mellemløsning, fordi det er alvorligt at komme med sådan en trussel."

L.: "Ville du have givet en ubetinget straf, hvis personundersøgelsen ikke havde været der?"

Dommer 2: "Nej, men jeg ville nok have givet en betinget dom med 2 års prøvetid i stedet for 1 år – det er jo den slags muligheder, vi har for at gå ind og regulere."

Indhold

Dommer: "Det resume, som typisk fylder 1½ side, som man prøver at få forsvareren til at springe lidt i. [...] 'Han er nummer 3 af 4 søskende'.. Hvad betyder det lige nu? Lad os få det, der er relevant, alt efter, hvad det er for en sag.

Der sker jo så også det, at der er forsvarere, der faktisk går op i selve undersøgelsen og så siger, jamen vi vil godt lige citere selve udtalelsen fra arbejdsgiveren eller fra skolelæreren eller hvad det nu er der er særlig relevant, som måske ikke er penslet nok ud i resumeet. Men hvor de synes, det er vigtigt at få det med, at han har også altid været en flink dreng, eller hvad det nu er, der står. [...]"

Livshistorier

"Den slags vi ser hver dag" ----- Normale liv

På vej mod gode, personlige forhold

Normalitet og kriminalitet

Anklager: "Hr. og fru Danmark, hvor de her er de allermest relevante, de her 808, jamen de kommer jo og fortæller fra den ene side til den anden, altså. De åbner deres liv op som en bog, og siger, kig i den, fordi det er første gang, de skal straffes. De er rigtig kede af den her situation."

Dommer: "det skal være grænseoverskridende at komme i fængsel [...] vi skal passe på med at gøre helt almindelige velfungerende mennesker til nogen, som ser sig selv som kriminelle."

Perspektiver

- Sigtedes mulighed for at få belyst sin person er vilkårlig
- Der skabes viden gennem hele forløbet
- Mulighedsrum for normalitet er snævert

Indhold/ kvalitet af personundersøgelser

Hvad kan vi bruge forskningsrapporten til?

- Håndtering af kritikken/ uensartetheden
- En ”gratis” brugerundersøgelse

Uens indhold/ kvalitet i personundersøgelserne

- Vurdering af ”egnethed” er et meget åbent skøn
- Lokale forskelle i vurdering af ”egnethed”
- Lokale forskelle i oplæring og videreuddannelse af personundersøgere
- Vilkaarlighed i vidensprocessen om den sigtedes person
- Balancen mellem faglighed, troværdighed, objektivitet contra ”alle skal have en chance/ hellere en for mange end en for lidt”

Hvad har vi gjort for at højne kvaliteten

1) Etableret et landsdækkende netværk af PUS-ansvarlige

- 2 - 3 erfarne medarbejdere fra hver KIF-afdeling
- Skal sikre oplæring og videreuddannelse af personundersøgere
- Skal sikre en fælles faglig standard i personundersøgelserne
- Faglig sparring, erfarings- og idéudveksling
- Værdifuld platform i arbejdet med at udmønte lovændringer og centrale beslutninger

2) Søsat et projekt, der skal ensrette egnethedsvurderinger

- Skal ensrette egnethedsvurderingerne
- Skal sikre fælles grad af "risikovillighed"

Hvad vil vi gøre mere for at højne kvaliteten

- 3) Udarbejde en "Håndbog for Personundersøgere".
Procedurebeskrivelser, koncepter, værktøjer, paradimer mv.
- 4) Udarbejde et nyt personundersøgelseskema, der forsøger at tage højde for dommernes ønsker i forskningsrapporten (overflødige oplysninger, bedre begrundelser, kortere resuméer mv.)

Disse initiativer er blevet forsinket pga., at vi mangler den nødvendige it-understøttelse.

Hvad vi ikke vil gøre

- Ændre på den overordnede KIF-holdning om, at flest muligt er egnede til samfundstjeneste
- I hvert fald ikke så længe, der kun er 5 - 10 % af de dømte, der overtræder vilkår
- Samfundstjeneste frem for fængsel!
Generalpræventive- / retshåndhævelsessensyn varetages af dommeren